

көлігіне техникалық қызмет көрсету, жөндеу және пайдалану", "Дәнекерлеу ісі", "Тігін өндірісі және киімді модельдеу", "Радиотехника, электроника және телекоммуникация", "Ветеринария" және т. б.

Осы жылы қосылған мамандықтар : "Өнеркәсіптік энергетика", "Мұнай және газ өнеркәсібінің машиналары мен жабдықтары", "Өндірісті автоматтандыру және басқару", "Органикалық заттардың химиялық технологиясы", "Компьютерлік аппараттық қамтамасыз ету операторы", " Web-дизайнер " , " Ақпараттық жүйелер технигі ", " Цифрлық ақпаратты өңдеу жөніндегі маман "

Мақсатты дайындық-бұл түлек үшін, сондай-ақ студентке инвестиция салатын және ерте олар жұмыс істеуге келетінін түсінетін кәсіпорын үшін жұмысқа орналасудың КЕПШІ.

Колледж түлектерін жұмысқа орналастыру мемлекеттік тапсырысты орналастырудың негізгі критерийлерінің бірі болып табылатынын атап өткім келеді. Гранттар алу үшін колледжде кем дегенде 50% Жұмыспен қамту деңгейі болуы керек. Яғни, колледждер жұмысқа орналасу көрсеткішін арттыруға мүдделі. Осыған байланысты дуальды оқыту-ең тиімді құралдардың бірі. Сонымен қатар, түлектерді жұмысқа орналастыру ҚР білім беруді дамытудың 2025 жылға дейінгі тұжырымдамасына негізгі көрсеткіштердің бірі ретінде енгізілген.

ӘОЖ 37.015.4:61

Айбергеген А.І.

Пед. ғ. к. доцент, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті,
Астана, Қазақстан. E-mail: Ai-iliyas@mail.ru

Маханбет А.М.

Әдіскер, логопед –мұғалім, Астана қаласы әкімдігінің «№2 Оңалту орталығы» КММ, Астана,
Қазақстан. E-mail: ainura_9424@mail.ru

Бейбит А.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің 7М01103 - педагогика және психология
мамандығының магистранты, Астана, Қазақстан. E-mail: akbota.beibitkyzy@mail.ru

АУТИЗМ СИНДРОМЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚЫЗМЕТІН ДАМУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация. Мақалада «коммуникативтік қызмет» ұғымы әртүрлі көзқарастар негізінде қарастырылған, аутизм синдромды балалардағы коммуникативтік қызмет проблемалары және олардың көріністері сипатталған. Қазіргі уақытта қарым - қатынас адам өмірінің мүлдем қажетті шарты екенін дәлелдеудің қажеті жоқ, онсыз адамның бірде-бір психикалық функциясы немесе психикалық процесі, психикалық қасиеттердің бірде-бір блогы, тұтастай алғанда жеке тұлға, оның жұмыс істеу динамикасы толық қалыптаспауы мүмкін. Бұл әсіресе аутистикалық спектрі бұзылған балалар үшін өте маңызды және олар үшін айналасындағы адамдармен қарым-қатынас проблемалары бірінші орынға шығады. Қарым-қатынас баланың дамуының негізгі факторларының бірі, оның жеке басын қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады. Түзету және білім беру мекемелері мамандарының негізгі міндеті - балалардың қарым-қатынасқа деген ынтасын қалыптастыру және айналасындағы адамдармен қарым-қатынас дағдыларын игеруге көмектесу. Психологиялық-педагогикалық ерекшеліктің тиімділігі, әлеуметтік бейімделуі көбінесе ата-аналар мен балалардың тұлға аралық қарым-қатынасымен, коммуникативті қызметті дамытудың күрделі мәселелерін шешумен анықталады.

Сонымен қатар мақалада аутизм синдромы бар балалардың коммуникативтік қызметті дамытудың психологиялық – педагогикалық ерекшеліктеріне эмпирикалық зерттеулер негізіндегі нәтижелер келтірілген. Алынған мәліметтерді сапалық-сандық талдау осы санаттағы балалардың тәрбиесін қалыптастырудағы негізгі қиындықтарды көрсетеді, бұл мәселені психологиялық-педагогикалық қолдау бағдарламаларын жүзеге асыру және көмек беру кезінде ерте ескеру қажет.

Кілт сөздер: Аутизм, аутизм синдромына ұшыраған балалар, аутистік спектрдің бұзылуы, ерте жас, ерте көме;, коммуникация қарым-қатынасы, психологиялық-педагогикалық ерекшелік, ерекше туылған бала денсаулығы.

Аннотация. В статье с разных точек зрения рассматривается понятие «коммуникативная деятельность», описываются проблемы коммуникативной деятельности у детей с синдромом аутизма

и их проявления. В настоящее время нет необходимости доказывать, что общение является абсолютно необходимым условием жизни человека, без него не обходится ни одна психическая функция или психический процесс человека, ни один блок психических качеств, индивид в целом, динамика его работы могут быть не полностью сформированы. Это особенно важно для детей с расстройствами аутистического спектра, и для них на первое место выходят проблемы общения с окружающими людьми. Основная задача специалистов коррекционно-воспитательных учреждений – помочь детям развить стремление к общению и развить навыки общения с окружающими людьми. Эффективность психолого-педагогической специальности, социальной адаптации зачастую определяется межличностными отношениями родителей и детей, решением сложных задач развития коммуникативной деятельности.

Кроме того, в статье представлены результаты, основанные на эмпирическом исследовании психолого-педагогических особенностей развития коммуникативной активности детей с синдромом аутизма. Качественно-количественный анализ полученных данных показывает основные трудности в воспитании детей данной категории, эту проблему необходимо учитывать на раннем этапе реализации программ психолого-педагогической поддержки и помощи.

Ключевые слова: Аутизм; дети с синдромом аутизма; расстройство аутистического спектра; ранний возраст; ранняя помощь; коммуникация; отношение; психолого-педагогическая характеристика; особое здоровье при рождении ребенка.

Annotation: The article examines the concept of "communicative activity" from different points of view, describes the problems of communicative activity in children with autism syndrome and their manifestations. At present, there is no need to prove that communication is an absolutely necessary condition for human life, not a single mental function or mental process of a person can do without it, not a single block of mental qualities, an individual as a whole, the dynamics of his work may not be fully formed. This is especially important for children with autism spectrum disorders, and for them, communication problems with other people come first. The main task of specialists of correctional and educational institutions is to help children develop the desire for communication and develop communication skills with people around them. The effectiveness of the psychological and pedagogical specialty, social adaptation is often determined by interpersonal relationships between parents and children, the solution of complex problems of the development of communicative activity.

In addition, the article presents the results based on an empirical study of the psychological and pedagogical features of the development of communicative activity in children with autism syndrome. A qualitative and quantitative analysis of the data obtained shows the main difficulties in raising children of this category, this problem must be taken into account at an early stage of the implementation of programs of psychological and pedagogical support and assistance.

Keyword: Autism; children with autism syndrome; autism spectrum disorder; early age; early help; communication; attitude; psychological and pedagogical characteristics; special health at the birth of a child.

Адамзатты тәрбиелеу өте ұзақ және күрделі процесс. Жеке бастың қалыптасуы, оның рухани жағынан дамуы бала кезден бастау алады. Жас шыбық иілуге қандай икем болса, бала да тәрбиені қабылдауға сондай бейім. Отбасы тұлға қалыптастырушы бесік. «Азамат қалыптастырамын десем, бесігінді түзе» – деп, ұлы ғұлама М.Әуезов бекер айтпаған.

Ата-ана салихалы ұрпақ күтері хақ, алайда баласы ауру болып туар деп де күтпейді. Балалардың жетілуіндегі түрлі текті шектеулерге себеп болатын кездейсоқ қасіреттен және өмірдің шымшытырығынан ешкім сақтандырылмаған. Әр отбасы кез келген материалдық, әлеуметтік және білім деңгейіндегі сынға тап болуы мүмкін. Мүмкіндігі шектеулі сәбидің дүниеге келуі – отбасы үшін беріктікке сын. Ол үйреншікті өмір желісін бұзып, болашаққа деген жоспарларды өзгертуге, құндылықтарды қайта бағалауға мәжбүрлейді. Даму мүмкіндігі шектелген баланы қабылдау ата-ана үшін оңайға соқпасы анық. Баланы өмірге барынша бейімдеудің орнына жетімдер үйіне өткізуге бекінетін ата-ана саны бұл күнде аз емес. Соның ішінде аутизм синдромына шалдыққан балаларда кездеседі [2].

Атап айтар болсақ, қазіргі уақытта аутизмді зерттеу саласындағы көптеген зерттеушілер осы санаттағы барлық балаларда байланыс саласындағы бұзылулар бар екенін растайды. Осыған орай, 2022 жылы Қазақстанда 12 087 балада аутизм диагнозы расталды, 2020 жылдан бері Қазақстанда аутизммен ауыратын балалардың саны екі есеге өсті. Бүкіл әлемде ғана емес Қазақстанда да аутизммен ауыратын балалардың саны, артып келеді. Егер 2020 жылы 6 771 балада аутистикалық бұзылыс диагнозы анықталса, 2022 жылы 12 087 балада аутистикалық бұзылыс диагнозы анықталған.

Бүгінде елімізде 208 психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті, 18 оңалту орталығы бар. Бұл ұйымдар ерекше білім беру қажеттіліктері бар барлық балаларға көмек көрсетеді. Осыған байланысты аутизм синдромы бар балаларда коммуникативтік қызметті қалыптастыру бойынша мақсатты жұмысты ұйымдастыру қажет болып табылады. Аутизм синдромы бар балалардағы коммуникативті іс-әрекеттегі бұзылулар әртүрлі сипатта болады және оның ауырлығы әртүрлі факторларға байланысты. Аутизм синдромы бар бала қарым-қатынастың барлық түрлерін қалыптастыруды бұзады. Ең алдымен, ол көзге көрінбейді, бала ересек адамның көзіне қарамайды.

Дамудың барлық кезеңдерінде аутизм синдромы бар бала басқалармен қарым-қатынаста ересек адамды өмірдің бірінші жылындағы балалар сияқты, сондай-ақ есту және сөйлеу қабілеті нашар балалар сияқты көргендерінен бірлескен эмоционалды тәжірибеге тарту үшін мимика мен ым-ишара тіліне жүгінбейді (мысалы, жүгіретін итке немесе ойнайтын балаларға саусақпен қарау, сонымен бірге анасымен көз байланысын сақтау) [2].

Тәжірибе көрсеткендей, мұндай балаларда қарым-қатынас қажеттілігі бар – олар қарым-қатынасқа бейім; мәселе психикалық тұрғыдан алғанда, қарым-қатынас қиын емес, осал және байланысқа кедергі де келтірмейді.

Бұл тұрғыда, К. С. Лебединская ерте балалық аутизм – бұл жүйке жүйесінің патологиясы « ... баланың сыртқы әлеммен және ең алдымен адаммен эмоционалды байланысын қалыптастыру қиын. Ерте балалық шақтан туындайтын қарым-қатынастың болмауы баланың бүкіл психикалық дамуының бағытын бұрмалайды, оның әлеуметтік бейімделуіне өрескел кедергі келтіреді. Аутист балалардың көпшілігін оқуға дайындауға болады, және көбінесе олардың білімнің әртүрлі салаларында әлеуетті дарындылығын дамытуға болады» [3].

Осыған байланысты аутистік спектрдің аурулары бар балаларда қарым-қатынасты қалыптастыру кезінде түзету көмегін көрсетудің әдістері туралы мәселе өзектілігі күмән келтірмейді.

Ерте жас баланың болашақ психикалық дамуының негізі болып табылатын дамудың қарқынды кезеңдерінің бірі ретінде танылады. Дамудың осы кезеңінде ата-аналармен қарым-қатынас бала үшін өте маңызды, өйткені жақын адамдармен өзара әрекеттесу арқылы ғана бала біртіндеп нормативтік мінез-құлық пен маңызды тәжірибелерді игереді. Зерттеушілердің мәліметтері бойынша, ата-аналардың бірі мен баланың арасындағы эмоционалды қарым-қатынастың ұзақ мерзімді жетіспеушілігі ересектердің оған деген оң көзқарасын тудырады. Сонымен қатар, аутизм синдромы бар баланың коммуникативтік қызметін дамыту жұмыстарының маңызды буыны болып табылады және психологиялық қолдау бағдарламаларын іске асыру кезінде олардың мүмкіндіктері мен ресурстық шектеулерін ескеру маңызды [4].

Аутизм синдромы бар балалардағы коммуникативті іс-әрекет мәселесі бойынша психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау бізге диагностикалық әдістер мен оны қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық шарттары жеткіліксіз жасалғанын көрсетті.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Педагогикада аутизм синдромына ұшыраған балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау туралы аз зерттеліп отырғаны белгілі. Негізінен ақыл-ой кемістігінің орташа және ауыр дәрежесі дамудың аса ауыр ауытқулары бар балалардың коммуникативтік қызметі зерттеуге назар аударылады. АСБ балалардың коммуникативтік қызметін дамыту ерекшелігі, олардың психологиялық-педагогикалық климаты зерделенеді. Бүгінгі таңда мұндай коммуникативтік қызметті дамытуға нақты көмекті жүзеге асыруға арналған түзету шаралары әзірленді. Осындай балаларды тәрбиелеу мен дамыту мәселелерін Е.Р. Баенская, К. Гилберг, М.М.Либринг, С.А.Морозов, С.С.Морозова, О.С.Никольская, Т.Петерс, L.Kanner Е.М.Мастюкова, А.Г.Москвина, А.Р. Малер, ал педагогикада В.В.Ткачева баяндайды [5].

Осылайша, әдеби дереккөздерді талдау әр түрлі зерттеушілердің ерте балалық аутизмнің дифференциалды диагнозын анықтауға деген көзқарастарының анық еместігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік берді, бұл оны әрі қарай зерттеу қажеттілігін көрсетеді. Аутизм синдромына ұшыраған балалардың коммуникативтік қызметін түзету – дамыту тұрғысынан жұмыс үш кезеңге бөлуге болады.

Бірінші кезең – дайындық. Кезеңнің мақсаты түзету-дамыту тобында дамушы пәндік-кеңістіктік ортаны дайындау болды, бұл балаларға қарым-қатынас жасауға мотивация жасауға, баланың бастамасын көтеруге, сол арқылы мақсатты қарым-қатынасты қалыптастыруға, сөйлеуді түсінуді жетілдіруге, балалардағы сөйлеу белсенділігін ынталандыруға мүмкіндік береді.

Екінші кезең – сүйемелдеу кезеңі. Бұл кезеңнің мақсаты АСБ бар балаларды сүйемелдеуді жүзеге асыратын барлық мамандарға психологиялық білім беру және коммуникативті қызметті

калыптастыру мәселесі бойынша АСБ бар балаларды тәрбиелеп отырған ата-аналарға психологиялық педагогикалық қолдау көрсету болды.

Үшінші кезең – мазмұндық-белсенділік. Бұл кезеңнің мақсаты – коммуникативті белсенділікті қалыптастыруға бағытталған балалармен жеке және топтық жұмысты ұйымдастыру.

Аутизм синдромына ұшыраған балалардың қарым-қатынасқа түсуінің қиындықтарын, элеуметтік ортаға бейімделуін және ата-аналарын психологиялық-педагогикалық қолдаудың кешенді түзете-оқыту әдістері қолданылды. Аутизм синдромына ұшыраған балалардың коммуникативтік қызметін дамытудың психологиялық – педагогикалық анықтау мақсатында, Астана қаласындағы «Qadam» аутизм синдромына шалдыққан балаларды түзету орталығында эмпирикалық зерттеу жүргізілді. Орталық ұжымы біздің кешенді түзете-дамыту, балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау шараларымызға белсене қатысып, атсалысты. Эксперимент жүргізу үшін зерттеу жұмысы бойынша эксперименттің ұйымдастырылу кезеңдерін белгілеп алдық. Алғашқы кезеңінде тәжірибелік-эксперимент жұмысы ұйымдастырылып, белгіленген іс-шаралар жүйесі жүзеге асты. Қорытындылар ұжым мен ата-аналарға анықталған нәтижелер баяндалып талқыланды.

Зерттеуге 10 бала, олардың ішінде 9 ер бала және 1 қыз бала. Аутизм синдромы бар балалардың ішінде 5 бала мектепке барса, 5 бала мектепке даярлық топта. Аутизм синдромына шалдыққан балалардың коммуникативтік қызметін дамытудағы психологиялық – педагогикалық ерекшеліктерін анықтау үшін біз Н.В.Нищев, М.Сандберг әдістемесін таңдадық.

Зерттеу нәтижелері

Коммуникативті қызметтегі вербалды емес компоненттің деңгейін зерттеудің эксперименттік әдістемесі бойынша зерттеу нәтижелерін талдау (М. Сандбергтің әдістемесі бойынша) көрсеткендей, балалар кіші топтық және жеке сабақтарды өткізгеннен кейін көзбен жиі байланыса бастады, жести-ишара арқылы ересек адамға қарапайым өтініштермен жүгіне бастады (Артур, Айхан, Ерік, Темірлан, Ерасыл, Никита, Марат, Сафина, Батыр, Абылай), Сафина мен Артур репертуарында демонстрациялық қимыл пайда болды.

Айхан мен Никитада-ишаралардың саны (көмектесініз, дәретхана, ішу, тамақтану) едәуір өсті, бірақ көптеген балалар өтініш жасаған кезде мимика мен қимылдарды қолдануды үйренбеді. Балалар Темірлан және Айхан қарым-қатынас кезінде көз байланысын өз бетінше қолдана бастады. 1-кестеде коммуникативті қызметтегі вербалды емес компоненттің деңгейін зерттеудің эксперименттік әдістемесі бойынша анықтаушы және бақылау бөлімдерінің нәтижелерін салыстыру келтірілген (М. Сандбергтің әдістемесі бойынша).

Деңгей	Анықтау кезеңі		Бақылау кезеңі	
	Бала саны	Пайыздық мөлшері	Бала саны	Пайыздық мөлшері
Жоғары	0	0%	5	50%
Орта	5	50%	5	50%
Төмен	5	50%	0	0%

Кесте-1. 6-10 жастағы АСБ балалардың анықтаушы және бақылау кезеңдеріндегі коммуникативті қызметте вербалды емес компоненттің қалыптасу деңгейлері бойынша таралуын салыстыру.

Белсенді сөйлеуді дамыту бойынша жүргізілген жұмыстан кейін балаларда баланың белгілі бір дыбыстар, сөздер мен сөз тіркестерін мұғалімнен кейін қайталануы едәуір өсті және жақсарды. Эхо дағдыларын бағалау көрсеткіштері Артур, Айхан, Ерік, Темірлан, Ерасылда жақсарды, сонымен қатар балалардың сөздік қорында зат есімдердің саны, сөйлеуде сын есімдер мен етістіктердің қолданылуы артты. Қалған балаларда сөйлеуде сөз таптарын (зат есімдер, етістіктер, сын есімдер) қолдану көрсеткіштері өзгеріссіз қалды. Қарапайым сұрақтарға бір ғана, екі буынды сөз тіркестерімен Айхан мен Никита ғана жауап бере алды. 2-кестеде белсенді сөйлеу деңгейін зерттеудің эксперименттік әдістемесі бойынша анықтаушы және бақылау бөлімдерінің нәтижелерін салыстыру келтірілген (М.Сандбергтің әдістемесін түрлендіру).

Деңгей	Анықтау кезеңі		Бақылау кезеңі	
	Бала саны	Пайыздық мөлшері	Бала саны	Пайыздық мөлшері
Жоғары	0	0%	3	30%
Орта	3	30%	2	20%
Төмен	7	70%	5	50%

Кесте – 2. 6-10 жастағы АСБ бар балалардың анықтаушы және бақылау кезеңдерінде белсенді сөйлеудің қалыптасу деңгейлері бойынша бөлінуін салыстыру.

Жалпы моториканың жай-күйіне арналған тапсырмаларды орындау кезінде балалар арасында жетістікке жеткен балалар Айхан, Никита, Ерасыл, Темірлан болды. Балалар мұғалімнің көрсеткен белгілі бір іс-қимылдарын сәтті қайталады – отыру, тұру, секіру, айналу, қолдарын жоғары көтеру, қолдарын төмен түсіру және т.б. Ұсақ моториканы дамытуға арналған күрделі жаттығуларды Никита, Темірлан, Ерасыл игерді, бұл балалар мұғалімнің көрсеткен қол-жаттығуларын қайталады ("қайық", "жұдырық", "үстел", "адам", "ағаштар" және т. б.). Бақылау кезеңінің нәтижелері бойынша коммуникативті қызметте мотор саласының көріністерінің жоғары деңгейіне ие болған балалар артикуляциялық моториканың жай-күйіне арналған жаттығулардан тұратын тапсырмаларда да алда болды. Марат пен Артурдың ұсақ және артикуляциялық моторика дағдыларын игере алмады, Батыр, Абылай, Сафина қарапайым артикуляциялық қалыптарды орындай алмады. 3-кестеде 6-10 жастағы АСБ балалардың коммуникативті қызметтегі сандық нәтижелерін қозғалтқыш саласының көріністерін зерттеудің эксперименттік әдістемесі бойынша салыстыру (Н.В.Нищево, М.Сандберг әдістемесі) анықтау және бақылау бөлімдерінің кезеңдерінде ұсынылған.

Деңгей	Анықтау кезеңі		Бақылау кезеңі	
	Бала саны	Пайыздық мөлшері	Бала саны	Пайыздық мөлшері
Жоғары	0	0%	3	30%
Орта	4	40%	5	50%
Төмен	6	60%	2	20%

Кесте – 3. 6-10 жастағы АСБ балалардың анықтаушы және бақылау кезеңдеріндегі коммуникативті қызметтегі қозғалтқыш саласының көріну деңгейлері бойынша салыстыру.

Аутизм спектрі бұзылған 6-10 жастағы балаларда сөйлеуді түсіну деңгейі едәуір артты, зерттеудің белгіленген кезеңінде біз орташа деңгейге жатқызған балалар жоғары деңгейге сәйкес келетін сөйлеуді түсіну дағдыларын игерді, зерттеудің белгіленген кезеңінде сөйлеуді түсінудің төмен деңгейіне ие болған балалар жүргізілген жұмыстан кейін сөйлеуді түсінудің орташа деңгейін игерді. Жоғары деңгейдегі балалар саны 30% құрады. Орта деңгейге біз шартты түрде 7 баланы (70%) жатқыздық. Жүргізілген жұмыстың нәтижелері бойынша зерттеудің бақылау кезеңінде коммуникативтік қызмет тәсілін пайдаланудың жоғары деңгейі балалардың 20% - құраса; орташа 80% - ды құрады. Ал төмен деңгей анықталған жоқ. Біз орта деңгейдегі балалардың өздері ешқандай кедергі болмаса да қарым-қатынас бастамасын өте сирек көрсететінін байқап, балаларда әңгімелесушіге бағытталған сұрақтарға алғашқы өтініштер мен жауаптар пайда болғанын атап өттік.

Сурет-1. Коммуникативтік белсенділік.

Арнайы эксперименттік әдістерді қолдану арқылы жүргізілген жұмыстың нәтижелері бойынша мынадай қорытынды жасауға болады: аутизм спектрі бұзылған 6-10 жастағы балаларда коммуникативті белсенділіктің қалыптасу деңгейін анықтауға болады. Нәтижелерді талдай отырып, біз: ешкімде коммуникативті іс-әрекеттің қалыптасуының жоғары деңгейі анықталмаған, коммуникативті іс-әрекеттің қалыптасуының орташа деңгейі 3 балаға (30%), коммуникативті іс-әрекеттің қалыптасуының төмен деңгейі 7 балаға (70%) ие. Осылайша, біз коммуникативтік қызметті қалыптастыруға бағытталған мақсатты жұмыс қажет екенін анықтадық.

Аутизм спектрінің бұзылуы бар 6-10 жастағы балаларда коммуникативтік қызметті қалыптастыру бойынша түзету жұмыстары тәжірбиенің қалыптастырушы кезеңінде жүргізілді. Ол келесі психологиялық педагогикалық жағдайларды ұйымдастырудан тұрды: аутизм бұзылысының көріністерінің жеке ерекшеліктерін ескере отырып, коммуникативті қызметті қалыптастыруға бағытталған балалармен жеке және кіші топтық жұмысты ұйымдастыру; аутизм спектрі бұзылған балалардың коммуникативті қызметін қалыптастыру үшін ерекше дамытушы пәндік-кеңістіктік орта құру; аутизм спектрінің бұзылулары бар балаларды сүйемелдеуді жүзеге асыратын барлық мамандардың біліктілігі және аутизм спектрі бұзылған балаларды тәрбиелеп отырған ата-аналарға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету.

Сонымен, бақылау бөлімінің нәтижелерін қорытындылай келе, коммуникативті белсенділіктің жоғары деңгейі АСБ бар 6-10 жастағы балалардың 20% - байқалады деп айтуға болады;

Коммуникативті іс-әрекеттің қалыптасуының орташа деңгейі АСБ бар 6-10 жастағы балалардың 30% - байқалды;

Төмен деңгейлі АСБ бар 6-10 жастағы балалардың 50% - тән.

Қорыта айтқанда, аутизм синдромына ұшыраған балалардың коммуникативтік қызметін дамыту мақсатында жүргізілген жұмыс нәтижесі бойынша зерттеу болжамдарының дұрыс екені дәлелденіп, аутизм синдромы бар балалардың коммуникативтік қызметін дамыту үшін психологиялық-педагогикалық қолдауда кешенді шаралар мен заманауи әдістерді пайдаланудың тиімділігі көрсетілді. Яғни, аутизм синдромы бар балалардың коммуникативтік қызметін дамыту барысында кешенді түрде әдістерді қолдану балаларының сауығуына барынша мүмкіндік беретінін дәлелдедік. Ең бастысы, баламен қарым-қатынас орнату оңайға түседі. Тәрбиелеуде қызығушылығы оянады, ата-аналар тарапынан қамқорлық пен сүйіспеншілік орнайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ахметова А.И., Омарбекова А.И. // «Әлеуметтік педагог қызметінің ғылыми-әдістемелік негіздері. – Алматы: «Асыл кітап» баспасы, 2020. – 211 б. Аксенов А.М. Медико-психолого-педагогическое сопровождение ребенка-сироты // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 6.
2. Хаидов С.К. Психолого-педагогическое сопровождение семьи ребенка с ограниченными возможностями здоровья: организация, содержание, воспитание, технологии: учебник для высших учебных заведений / С.К. Хаидов, Н.А. Степанова, С.Г. Лещенко. – Тула: Тульское производственное полиграфическое предприятие, 2016. – 417 с.
3. Ранний детский аутизм. // Причины аномалий развития у детей. М.: Изд-во АПН СССР, 1984.
4. Никольская, О.С. Проблемы семьи аутичного ребенка / О.С. Никольская, Е.Р. Баенская, М.М. Либлинг // Дефектология, 2005. – № 5. – С.76-82.
5. Питерс Т. «Аутизм: от теоретического понимания к педагогическому воздействию», М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. Пособие для родителей, семьи и друзей.